27,661/B

J XVIII. c

18

9 B 15 1988

DE
MORBIS VIRGINUM
QUIBUSDAM,
A MENSIUM VITIIS ORIUNDIS,
TENTAMEN INAUGURALE.

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,
D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.
ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI conſenſu,
Et nobiliſſimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;
PRO GRADU DOCTORATUS,
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini ſubjicit

HENRICUS HARRIS,
HIBERNUS.

Soc. Reg. Med. Edin. Soc. Extraord.
Soc. Chir.-Med. Soc. Hon. et Praeſ. Ann.;
Necnon, Societat. Phyſic. Soc. Hon.

Ad diem 24. Junii, hora locoque ſolitis.

Oh, Virgins! on a melancholy ſtrain
Is my ſad ſoul employ'd.———— *Weſt's Iphigenia of Euripides*

EDINBURGI:
Apud BALFOUR et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M,DCC,LXXX.

19867

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

NOBILISSIMO

DAVIDI STEUART,

COMITI DE BUCHAN,

DOMINO DE AUCHTERHOUSE,

GLENDOVACHY, ET CARDROSS,

M. D. ET L.L. D.

SOCIET. REGAL. LOND.

SOCIET. ANTIQUAR.

SOCIET. PHILOSOPH. EDIN. &c.

SODALI,

SCIENTIÆ OMNIGENÆ,

TAM CULTORI,

QUAM MÆCENATI,

GRATI ANIMI,

INDIGIUM PARVULUM;

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b28780954

NECNON,

EDVARDO HODSON,

DE RATHFARNHAM,

IN COMITATU DUBLINIENSI,

ARMIGERO;

TUM OB MORUM COMITATEM,

QUUM OB SUMMAM PROBITATEM,

INSIGNI,

IN AMICITIÆ ET OBSERVANTIÆ

TESSERAM,

PRIMITIAS HASCE, QUALESCUNQUE SINT,

SACRAS VOLUIT

HENRICUS HARRIS.

Professor Cleghorn

as a small Testimony

of the sincere Respect

& Esteem

of his very hble Servt

The Author

DE

MORBIS VIRGINUM,

TENTAMEN INAUGURALE.

I.

ANTEQUAM exitialem depingere catervam morborum ſexui obnoxiorum ſequiori, hiſce potiſſimum, quae " nec quid Hymen, quid amor, " quid ſint connubia curant," atque affectus hoſce ſingulatim quam maxima brevitate potero tractare memet accingam, pauca, ut mihi videtur, minime argumento ſupervacanea noſtro, forſitan praemittere licebit.

Haud ignarus eram, ad operis hujus ingreſſum, rem quam hic tentare auſus ſum tanti fore; neque me latuit, ſynopſin talem, campum veluti interminatum, tam longo patere circuitu, ut intra tentaminis limites inauguralis haud facile redigi poſſet, niſi nonnulla ſi-

lentio

lentio praemittere alto accederem, quae abs noſtro neque ſane abhorrerent propoſito, neu profecto abſolverer, me judice, ſi vilipenderem aut pauci haberem.

Si vero, intra opuſculi hujus fines, ea quae maxime virginum affectus ſpectant, eorumque curationem, ſecundum uſum hodiernum, caute atque ſideliter tradere tentaverim; ſi auctorum, tum veterum, quum recentiorum, ſententias ſubinde conſulerim, adduxerim, atque coacervaverim; ad ea, quae mihi apprime utilia, tanquam rationi atque experientiae conſentanea credidi, ſtabilienda; denique, ſi ſuppellectilis diſpoſitione methodica, argumentationes meas quam potui concinnas atque obvias efficere conatus ſim; minime in dubio haeret animus, quin, ab hiſce omnibus rite perpenſis, ad arbitrium candidi lectoris, haud poenas judicii ſeverioris luere ipſe, juvenis auctor, damnabor.

Judicavi quinetiam, antequam inveſtigationem phaenomenum fluxus menſtrui aggrederer, operis pretium fore expoſitionem partium huic inſervientium anatomicam ſtatuere, caeteroque ſermoni praemittere; quia, ex conſpectu tali luculenter poſito, omnis inductio phyſiologica eo melius patebit; et exinde quoque

con-

conſequentia pathologica (cui etenim praecipue innititur) effluere oportet; quippe, ut recte intelligantur *effectus*, eorum *cauſae* prius nobis ſatis innoteſcere debent.

De Uteri Anatomia.

II.

Uterus muliebris, ſive matrix, in pelvis parte ſuperiore, et hypogaſtrii inferiore, inter veſicam urinigeram et inteſtinum rectum oblique ſedet; huic etiam ad ejus cervicem arcte adnectitur. In hoc ſitu, ab oſſe pubis antrorſum, deorſum ab oſſe ſacro, et utrinque ab oſſibus iliis munitus.

III.

Cavus eſt et triqueter, lagenae inverſae ſeu pyri aliquantulum compreſſi, ſpeciem prae ſe ferens; tres digitos longus, duos latus, uniuſque plerumque digiti craſſus. Apud innuptas, vix amygdalae molis capax videtur; puerperis capacior, gravidis autem capaciſſimus exit, formam quippe priſtinam tunc temporis pedetentim diſperdit.

IV.

Auctores in partes rurſus diviſerunt tres; ſcilicet, *fundum*, qui pars eſt latior, ſummaque; *cervicem*, quae inferior et coarctata; atque *corpus*, quo nomine uteri pars reliqua gaudet. In partem vaginae poſteriorem cum cervice hiat *os internum*, vel *os tincae*, ut a quibuſdam dicitur; in virginibus minimum, iis quae pepererunt et gravidis vero aliquid majus; his poſt conceptum os uteri ſtatim anguſtiſſime clauditur †, liquore gelatinoſo quodam, a ductibus inter rugas internas ortis, effuſo ‡, ne ſpes materna, cum ſobole exigua, lapſa periret.

V.

Ligamenta duo utrinque, *lata et rotunda*, ad uteri fulcimina inſerviunt.

VI.

Ligamenta lata tantummodo peritonaei ab uteri lateribus productiones ſive propagines ſunt; quae, propter

† Hippocr. Aphor. 51. § 5.
‡ Morgagn. Adverſ. I, § 31.

propter magnitudinem atque figuram ſuam, nomen *alarum veſpertilionum* adeptae ſunt; ad extremitatem eorum ſuperiorem ovariis alligantur, atque decurſant *tubae Fallopianae;* pelvis parietibus denique adnexa tuto adminiculo deſinunt.

VII.

Ligamenta rotunda parvuli fibrarum muſcularium, vaſorum, et nervorum plexus ſunt, membrana communi implicati; qui, poſtquam utrinque muſculorum externorum obliquorum atque tranſverſalium annulos perforaverunt, cordae ſpermaticae apud viros inſtar, demum in adipe inguinum evaneſcunt, et aliquatenus ſummo femori affixa inſeruntur.

VII.

Subſtantia uteri in non gravidis denſa et firma; in gravidis autem ſpongioſa eſt, et, quanquam dilatata, haud exinde tenuior exiens: In fundo pulpoſus, in cervice autem calloſus eſt, valvuliſque crebris abundat.

Muſcu-

Muſculoſa eſt, ex fibris carneis pulchre admodum compoſita, in plexum retiformem ita internexis, ut in faſciculos abeant multiplices, et horum quiſque ſimul ac ſemel directionem ſibi propriam conſervet; ad uterum quoquoverſus fortiter contrahendum, cum onus novimenſale in lucem propulſare ſuis enititur viribus natura. Aliquid *vaſculoſae* atque *celluloſae* ſtructurae obtinet; quinetiam et in hujuſce interſtitiis nonnullis collocare placuit glandulas confertas, mucoſas, quarum ope, copia ſat ubera humoris lubrici ad officia ſua fungenda ſecerneretur.

IX.

Tunica *membranoſa*, a peritonaeo orta, prius involvitur uterus; tum accedit *carnoſa* ſeu *muſculoſa*; denique tunicam dat uteri ſuperficiei internae *epidermis* continuata, reflexaque ſurſus per vaginae meatum. An his addamus *membranulam* in cavitate uteri *poroſam*, *nerveam* a Cl. Morgagnio † viſam, in virginibus parvam,

† Morgagn. Adverſ. I. tab. 3.

parvam, et in puerperis minime notandam †, qualis Winſloius ‡ etiam celeber ſe conſpexiſſe affirmat?

X.

Nervi uteri atque ejus appendicum, a plexu meſocolico oſſis ſacri, et intercoſtalibus, exoriuntur.

XI.

Vaſa lymphatica, licet ab anatomicis antiquis utero humana omnino defuiſſe rata, attamen a neotericis quibuſdam § viſa ſunt; praeſertim in gravidis, quanquam Hallerus de his ex toto ſilet. In uteri ſuperficiem externam, et cervici propius, prae aliis ejus partibus, ſcatent, et ſenſim in ramificationes ampliores abeuntia, ſicuti alioquin, tandem in chyli receptaculum, innumeris obrepentia flexionibus, ſeſe exinaniunt.

XII.

† Morgagn. Adverſ. IV, p. 47.
‡ Expoſit. Anatom. p. 574.
§ Morgagn. &c.

XII.

Arteriae quae utero famulantur, ſunt: *(a.) Spermaticae*, quae, ut in viris, quatuor ſunt; in his autem multum inter ſexus diſcrepat, nempe, foeminis curtiores ſunt †; arteria meandris atque convolutionibus ſpiſſis, ſecus ac in viris, ab aorta deſcendit, uſquedum in duos dividitur ramos, quorum *gracilior* in ovarium diſpenditur; *major* in tres alios abit, horum *primus* in uterum, *ſecundus* in vaginam, atque *tertius* ſupra ligamenta tubaſque Fallopianas conſperguntur. *(b.)* Maximae uteri arteriae ab hypogaſtricis ‡, ſive ab iliacis *internis* §, oboriuntur: Forſitan ramos accipiat pauculos interdum ab *externis* etiam ‖. *(c.)* Quaedam ſubinde ab haemorrhoidalibus externis ¶ et mediis †† competit; quae omnes porro anaſtomoſes millenas quaquaverſus pulcherrimas habent.

XIII.

† Keill.
‡ Heiſter. compend. Anatom.
§ Cheſelden.
‖ Van Swieten de Morb. Virg. comment.
¶ Heiſter.
†† Haller, P. Lin.

XIII.

Quoad *ſinus*, a quibuſdam anatomicis † inter vaſcula uterina falſe cerni credita, quum tales Hallerus, Keill, Heiſterus, turbaque auctorum optimorum conferta, neutiquam agnoſcunt, abs recto tramite memet prorſus aberraſſe crederem, ſi fidem opinioni tali adhibere mallem ; eo plus quoque a me abhorret ſententia, quia ex toto eam reſpuere Cl. Monroium ‡ audivi, affirmantem ſe nunquam receptacula talia inter uteri vaſcula reperiri poſſe, etſi in extiſpiciis gravidarum multum incubuit : Veruntamen ſub judice lis eſt, ambagibus adeo circumcirca gyrantibus, ut plurimum interea naturae ſimplicitas caſta, minime uti ſolet ; potius ergo vaſorum *amplificationes*, ineunte graviditate, quam *ſinus*, nuncupentur cum Heiſter §.

XIV.

Venae ab arteriis communicantibus cognomina ſua ſortiuntur ; atque in hoc locorum, valvularum expertes ſunt,

† Morgagn.
‡ Monroii Clar. Praelect. Anatom.
§ Compend. Anatom.

ſunt, ſi pauculas in ſpermaticis excipias; longe aliter ac in vaſculis caeteris ſanguiferis, horizonti perpendicularibus, res ſe habet, quae valvulis univerſi inſtruuntur.

XV.

Vaſa ſanguifera cuncta curſum in utero obtinent circumflexum tortuoſumque (XII.); communicationibus mutuis inter ſeſe ſcatent, et undequaque in uteri ac vaginae cavum decurrentia ſpectant, menſium excluſioni inſervientia, et foetus generationi atque incremento eleganter aeque ac mirifice inſtructa.

XVI.

Aſtrucius †, cum non poſſet ſibi alias phaenomena menſium conciliare, tandem, in *venarum appendicibus caecalibus* ſuis, facilem ſe inveniſſe ſolutionem opinatus eſt, ſuſeque ad hanc hypotheſin ſtabiliendam ſcribendo nititur. Cum autem, in virginibus, haud conſpectui obvias, anatomici cultro ſolertiſſimi reddi unquam

† Malad. des Femmes.

quam poſſe fateatur; atque in gravidis partu propemodo correptis, non niſi diligentia ſumma et labore eas detegendas cedat; non poſſum quin conjicere fallaciam aliquam ei illuſiſſe. Porro, ſiquidem in utero tales profecto extitiſſent *appendices*, mirandum eſt auctores fere omnes recentiores, qui anatomia colenda navarunt operam, tales vel ſilentio alto praeteriiſſe, vel ex toto abnegaviſſe. Vix iis omnibus prorſus latuiſſet vaſculorum haecce ſeries nova, ſi in viſcere iſto, qualiſcunque ſit, revera locum habuiſſet.

XVII.

Quandoquidem parum in votis fuit varias uteri appendices, ſcilicet, ovaria, tubas Fallopianas, &c. depingere, nec vaginae partiumque externarum ſtructuram exponere, de iis ex toto ſilere ſtatui; tum quod ad argumentum noſtrum dilucidandum minime conferrent, quum ob otii inopiam atque ſuppellectilem multiſariam, quam in hoc opuſculo tractandam praevideo; ideoque omne abs re, de qua nunc agitur, alienum, ſive ſermonem noſtrum parum argute ſpectans, ſedulo praecavere oportet.

De Menſium Origine Legibuſque.

XVIII.

Cum ſexus ſequioris ſabrica, et corporis univerſa compages, mollior, laxior, atque debilior ſit, quam virorum, agmini morborum conſertiori eas exinde pro-cliviores futuras, liquido conſtabit.

XIX.

Hicce quinetiam earum corporis ſtatus peculiaris maxima noxis fautrix eſt, quas aberrationes nonnullae † vel "in exuperatione vel defectu in catamenio-"rum profluvio," pro cauſis remotis, utplurimum, incuſare ſolent; de phaenomenis legibuſque horum ergo nos agere imprimis aequum eſt.

XX.

Menſes, *fluxus menſtruus*, *catamenia*, *menſtrua*, ſive *purgatio menſtrua*, ut magis veteribus placuit, ab eorum quamplurimis in artis medicae diluculo primo, nil aliud

eſſe

† Hippocr. Aphor. 57. § 5.

eſſe inepte credebatur †, quam *noxii* cujuſdam et *veneno-ſi* excretio e corpore muliebri; ob ſymptomata gravia praegreſſa, et interdum ob ſanguinis ipſius effuſi colorem; quem diſcrimen aliquod inter et ſanguinem aliunde recenter elicitum, ab iis non potuit non cerni; quando ſanguinem ex utero diſtillantem, propter ejus aliquamdiu in iſta cavea remoram, colorem obſcurius rubentem adipiſci par fuit. Sed hypotheſin talem inſulſam me ſilentio praetermittere melius eſſe duco, quam ſerio eam refellere curare, cum neutiquam operae pretium eſſet. FLORES pariter appellata ſunt menſtrua, quia *fructificationi* maturas, quando progerminant, virgines eſſe monent.

XXI.

Multiplices hucuſque fuerunt auctorum ſententiae, quas ad fluxus hujuſce originem arcte inveſtigandam, ejuſque ſigna exponenda, per diuturnam ſaeculorum revolutionem, in mediam lucem proferre navarunt operam. Harum vero paucae tantummodo, eaeque veri-

† Plin. Albert. Magn. &c.

veriſimiliores, ſub recenſione mea impraeſentiarum in proclivi proſtant.

XXII.

Eraſiſtratus † primus fluxum huncce *Lunae* ab imperio ex toto dominari, opinionem inſtabilem mollii conatus eſt. Meadius ‡ etiam celeb. nititur pro viribus ſub eodem vexillo, vim *fermentorum* ſimul incuſans. Hac vero nequaquam pro cauſis efficientibus utrobique habendae ſunt. Quemadmodum enim excretio haecce foeminarum unicuipiam evenit, "tam in "apogaeo quem in perigaeo §," liquet nos alias oportere veſtigia quaerere certiora.

XXIII.

Nec eſt quod apud fermentum quodvis ponamus, ut nonnulli ‖ ; talis enim ſententia nec argumentis validis nititur, neque aliquid eſt fluidi ſecreti, quod ab anato-

† Aſclepiades ut alii volunt.
‡ De Imper. Sol. et Lunae.
§ Haller. Prim. Lin. 856.
‖ Mead, Pitcairn, &c.

anatomicis verſutiſſimis reperiri poſſit, in cadavere muliebri, unde pendere videretur fermentum hocce fictum.

XXIV.

Quibuſdam porro, magis arriſit in *liquore aliquo ſtimulante et acri* in ſinum muliebrum *ſecreto*, menſium cauſam inſtituere primariam; eo plus huic ſermoni innixis, cum effuſionis ſpeciem talis in quadrupedis, ad oeſtri venerei annui ingreſſum, haud inſolito inveniſſent, et in apricum tuliſſent. Sed minime confert hoc exemplum ad eorum ideam, velut ac naturae et veritati conſentaneam, comprobandam; tum quia, neque ſub tempus menſtruale, illas magis ſalaces evadere, ab iis ipſis cedatur, ſed potius conjugialem refugiſſe conſuetudinem, et maritorum amplexus aegre tuliſſe, feruntur; quum, propterea quod inter auctorum celebrium, qui ſententiam reſpuerunt, turbam, Hallerus rem ſe ita habere prorſus abnegat: "ubi," ut ſuis ſermonibus utar, "omnia blanda et mucoſa "ſunt †."

XXV.

† Haller. Prim. Lin. 856.

XXV.

Nonnulli inſuper, a principiis mechanicis ratiocinantes *, nodum ſolvere Gordianum incaſſum aggreſſi ſunt, et plethoram qualemcunque, neutiquam in menſibus educendis, opitulari volunt. Corpus humanum veluti hydraulicorum ſeriem intuentes, et horum legibus id obtemperare ſolummodo rati, conſuetudinis potentia inexplicabili, vitaeque ipſius viribus miris occultis ſpretis; ſed in hancce opinionem, utpote ingenioſam, perpauci inierunt phyſiologi, et fatum idem pariter cum ſupradictis ſortita eſt.

XXVI.

Diu inter medicos denique et acriter diſceptatum fuit, num a *plethora generali* corporis †, vel uteri ‡ ipſius, menſes ſuffulti eſſent.

XXVII.

Fautores ſententiae plethorae univerſae corporis, affirmant menſium excretionem exinde pendere par

eſſe;

* Doctor Simpſon.

† Friend Emmenolog.
‡ Aſtruc. Mal. des Femmes.
} Illuſtres hi rem praecipue verſaſſe videntur in ambas argumenti ſententias.

eſſe; quia, virginibus emanſione vel obſtructione laborantibus, ſanguinis detractio, vel epiſtaxeos eruptio ſpontanea, haud raro ſexus ſymptomata moleſta ſublevant; et quemadmodum gravidis lactantibuſque deeſſe ſolet fluxus iſte omnino: Prioribus etenim ad foetus in utero nutrimentum omnis tendit corporis ſuperfluus ſanguis; his autem evaneſcit ſub lactis forma, ut a mammis hauſta victum concoctionis et aſſimilationis facilem propagini praebeat tenellae, unde accrementum celerius capeſſat. Hiſce aphoriſmum referas Hippocratis †, ubi gnaviter poſuit, "Mulieris "menſtrua ſi cohibere velis, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone;" vimque derivationis Halleri paſſim.

XXVIII.

Qui, e contra, ideam plethorae in hoc viſcere ſolummodo exiſtentis, amplexi ſunt, argumentis potiſſimum hiſce incumbunt; ſcilicet, mulieribus quibuſdam morte ſubita correptis, vel capite damnatis, cum ad eruptionis menſtruae punctum e medio ſublatae

latae

† Hippocr. Aphor. 50.

latae fuerint, uteri intumeſcentia (et vaginae meatus interdum) et ſanguinis in eo congeſtio larga, non tantum facillime cerni poſſint, ſed ab imis ejuſdem vaſculis, minimaque eorundem ſerie quinetiam †, guttulas ſanguineas manu exprimere licebat.

In cacochymicis, pallidis, et marcidis, ubi plethora totius corporis ne quidem ſuſpicaretur, fluxus menſtruus nihilominus ſupervenire, tanquam robuſtioribus ſaniſſimiſque perſtat; neque venaeſectio, niſi rariſſime, terminum menſtruum, ultra ſtadium ſolitum inſequens, differre poteſt, ſicut evenire opus eſſet, ſi rationem plethorae totius corporis ſolam inire vellemus.

XXIX.

In calle inter ſermones ambos hoſce medio, quomodocunque magnopere inter ſeſe diſcrepare videantur, veſtigia premere tutius et vero propius eſſe opinor; atque minime in dubio pectora noſtra labant, quin utrumque cum alterutro invicem facile ita conciliari poſſint.

XXX.

† Mauriceau, Littre, Morgagni, Spigelius, Highmore, Winſlow, &c.

XXX.

Eo tempore, quando excreta haud amplius pro ingeſtorum ratione temperantur, aequilibrii ſui jacturam facit corpus, plethoraque gignitur univerſalis: Cum enim neque excretio per cutem, nec lotium ad hoc intervallum augeantur (uti Viris ad plethoram amovendam ſubinde evenire a claris quibuſdam † dicitur,) nec alvum ſolito frequentius deponere foeminae aſſueſcunt; neu moderari poſſit alioquin ſanguinis et humorum copia haec reflua, ubertim efformata et aſſimilata: Exinde ſat liquebit, naturam oportere iter aliquidpiam antea impervium periclitari, ut ſarcinam adeo ſibi moleſtam quoquomodo deponat. Itidemque jampridem affirmavit Ariſtoteles ‡, ſcilicet, "Sanguinis omnem partem ſuperfluam in purgationem menſtruam abire."

XXXI.

Plethorae demum exitui faciliori iſtius, uteri vaſcula multo citius, quam caeteroquin per corpus muliebre

 cedunt,

† Sanctor. Keill, &c.

‡ Ariſtot. de hiſt. Animal. Lib. 7. cap. 3.

cedunt, atque favent, quia non ſolum reſiſtentia venarum major eſt, quam quod a ſanguinis arterialis, citato curſu et impetu, facile ſuperari et referari queat, uterique laxa compages, et apta diſtendi, parum obſtat quin congeſtio, eruptioque, aut error loci fiat; ſed foeminarum inceſſus arrectus etiam mechanice ad menſes exterminandas multum confert; quemadmodum mulieri ſoli † animalium proprius dicatur lapſus periodicus talis, cercopithecorum genus ſi excipias ‡, in quo pro comperto habemus, ejus veſtigia haud inſolenter ab anatomicis inventa fuiſſe; nimirum, quippe in obeundo ſeſe crebro ſurſum arrigere gaudent; unde determinatio forſan efficiatur talis, pariter ac apud foeminas.

XXXII.

Ita ergo ſtatuimus, plethoram, tam corporis totius, quam organi ipſius, in menſibus educendis ſibi invicem opitulandas; utraque ab inaequalitate inter ingeſta atque excreta ſcaturiens, unde (XXX.) ſanguinis accumulatio

† Ut Plin. "Solum animal menſtruale mulier."

‡ Hom. Princip. Medicin. p. 302. Aſtruc. Malad. des Femmes.

latio inſolita et praeter naturam, et aequilibrium diſperditum. Nunc facile conjiciendum erit, vaſorum hactenus exhalantium dilatationem (quae ſemper obtinet ad amuſſim pro ratione data inter ſanguinis copiam et impetum, atque uteri reſiſtentiam) globulorum rubrorum tandem ea capacia reddituram, adeo ut cum ultra vim ſuam contractionis repleta ſint, error loci verus extemplo eveniat, et, permeatis horum luminibus, juxta ſanitatis normam depleantur. Cur autem, finito profluvio, diſpendium tam cito et accurate reſtauretur, et iterum atque iterum ſolerti cura redeant menſes, haud aliter explicari poſſe duco, quam ex conſuetudinis viribus, tanquam naturae ipſius lege communi recondita, abs rerum primordio deſignatis, per annorum ſeriem finitam reverſuris, uſquedum ad ſenii *ne plus ultra* perventum eſt.

XXXIII.

A ſupra poſitis prorſus conſtat poſtremo, menſium cauſam proximam cum haemorrhagiae generalis pathologia Culleniana † ſat concinne quadrare, et exinde omnia fere ſymptomata ejus expromi poſſe.

De

† Cullen. clar. " Firſt Lines," 576.

De Signorum Serie Fluxus Menſtrui.

XXXIV.

Teneram jam ad 'Ακμην ſuam provectam virginem, plurimis edocet documentis natura: Hebeſcunt oculi, inſolito ſuffuſi neſcio quali languore; livent et quaſi excavantur palpebrarum orbes; doloribus contriſtatur gravantibus, urentibus, circumcirca lumborum regionem. Adſunt etiam laſſitudo, aliquando cum artuum extenſione et oſcitatione comitata, anorexia, puſtulae cutaneae, et cephalalgia cum febricula, praecurrente quinetiam plerumque leucorrhoea †; mucus enim copioſus, calidus, primum effluit, dein ſerum rubellum, denique ſanguinis ipſius rutili redundantia in corporis libramen plus juſto ubera.

XXXV.

Hiſce greſſibus incedens puellam ſupervenit; nec amplius illi adeſt vegetus roſeuſque genarum color, ſuaviſque

† Haller, Prim. Lin. 559.

ſuaviſque ſpiritus oris ; vultus pallet, marceſcit, quaſi plumbeus ſubflavuſque ſqualet ; indices, undequaque mentiri neſcii, commutationis repentinae quae nuper invaſit.

XXXVI.

Per dies quamplurimum emanare tres perſeverat fluxus menſtruus ; cum autem ultra ſextum tendit, in *morbidam* deinceps perrexiſſe ab auctoribus dicitur effuſio. Quamprimum vero aeſtus fluxit ille purpureus, ſymptomata haecce moleſta levantur, atque evaneſcunt omnia ; mammarum ſororiantium venuſtae orbes intumeſcere incipiunt ; color in faciem redit, et ori gratus ille decor quem exuerat omnis ; lanugine tenella ſua obvelat arcana natura ; ſic demum veluti ſurculus e ſtipite, omnium evolutione et incremento partium, pullulat puellae forma, et ſe ad ſuae imaginis reproductionem maturam deveniſſe, indicia haud ſubdola praebet.

XXXVII.

Ita fit ergo haecce in virginis penetralibus imis commutatio myſtica, quando initium ceperit eluvio

haec

haec periodica; deinde ad menſis lunaris (unde nomen) terminum recurſura, donec a naturae legibus ad annos provectiores diutius excerni recuſet.

XXXVIII.

In regionibus Septentrionalibus, multo tardius quam in Auſtralibus vel Orientalibus, foeminas adoritur; atque eo citius plerumque, quo lautior atque uberior fuerit victus. Apud nos vix ad annos tredecim vel quatuordecim puellae iſto carere profluvio ſolent; et raro ultra quadraginta novem annorum ſtadium mulieribus perſtat; plurimis equidem ad quadraginta quinque decedere ſolet hoſpes cruentus: Dum, in India Orientali, adeo praecoces ſunt, ut † parturiunt puellae ad annos novem; hiſce contra Laponicae ‡ ſaltem duplo tardiores puerperae.

XXXIX.

Non deſunt exempla foeminarum, quae ſaepius bis in menſe, vel ſaltem ter in menſibus duobus, fluxum per-

† Van Swieten comment. de Morb. Virg.
‡ Linnaei Flor. Lapon.

perpeſſae ſunt, ſine ullo incommodo. Hujuſmodi autem exempla rariora abs norma naturae periodica nequaquam ideo detraxiſſe autumentur. Foeminae etenim, quibus ingreſſus menſtruus vel omnino deficit, vel raro et ad intervalla incerta recurrere ſolet, *ſteriles* maxima ex parte ſunt. Bene igitur dixit Aſtrucius †, " Qui ne fleure pas, ne graine pas."

XL.

Quoniam praeterea, ut ſupra poſuimus (XXIV. XXXII.), tantummodo mulieres conceptui maturas invadit, ceſſatque prorſus in provectioribus, cum haud amplius ad functionem iſtam valeant ; in puerperis quinetiam lochia primo imminui cernimus, deinde ſenſim deficere, tandemque penitus evaneſcere per tranſlationem in mammas (XXVII.) ; quanto enim turgent eae cum lacte, tanto ſanguinis ipſius vis minor aliunde ſtillat : Ab hiſce omnibus idcirco ſimul acceptis, ſatis luculenter porro conſtabit, et ſanitatem et foecunditatem mulierum pendere a debito men-

† Malad. des Femmes.

menſium fluxu; unde libramen aequum et juxta naturam corpori fauſte ſervetur.

XLI.

Multum diſſident auctores quod ad copiam ſanguinis ſingulis vicibus excreti. Nonnulli ad heminas duas Atticas †, (ſcilicet, circiter uncias ſedecim) collocarunt; quidam ab unciis octo ſaltem ‡ ad ſedecim; aliqui uncias ſex vel octo §, quamplurimum excretas eſſe volunt: Alii affirmant ‖ ſex, ſeptem, decemve ſanguinis uncias plerumque expurgari. Fateri autem oportet, ſententiae cujuſlibet horum memet adnectere neutiquam vellem; potius me conſentaneum agnoſco cum ill. De Haen, qui experimentis multis vafris et verſutis, pro comperto habuit atque claro evicit ¶, ſanguinis ad ſingulas vices effuſi menſuram nequaquam uncias tres, quatuor, vel quinque exſuperare poſſe, utplurimum; rarius ad librae ſemiſſam exurgentem;

† Hippocr. de Mulier. Morb.

‡ Aſtruc. Malad. des Femmes.

§ Haller. Prim Lin. 861.

‖ Hom. Princ. Med.

¶ De Haen, Rat. Med.

gentem ; perpaucae (uti affirmat) uncias decem excernere ſolent, niſi uterus aliqua ex parte minime ſanus evaſerit; nec deeſt mihi praeterea in hac ſententia fulcienda auctoritatis clarae copia ſumma. *

Nunc demum omnibus quae ad argumentum noſtrum acceſſaria credidimus praemiſſis, opuſculi partem hancce ad finem uſque perduximus, explicatione ſignorum phyſiologica, quam potuimus concinna et luculenta habita ; porro, ut penſum limate exequamur reliquum, de morbis exinde oriundis agere extemplo nos oportet.

* * * * * *

XLII.

Eheu ! quam ſexus piget tenerioris, quem aſpera fata premunt, ſorſque acerba ! Pignoris hujus optimi coeleſtis erga hominem gratiae, nati in ejus ſolatium, per vitae teſſellatae curas aerumnoſas, ad ſolli-

* B. Exton, Van Swieten, &c.

citudines atras demulcendas, et ſrontis rugas illecebris blandis amoris explicandas! Praeter morbos quibus una cum viris infeſtantur mulieres, ab altera (ſcilicet *propriorum*) ſerie, undequaque circumſeſſae multum perpeti ſolent; unde ſaepeſaepius gelidae ſuccumbere libitinae praecoces coguntur. Quale non ideo merent a nobis praeſidium, et quali non cura, ſtudioque diligenti, earum ſalutem proſequi nos oportet! In levamen tutelamque ipſarum operam enixe pro viribus demus, ſuccurrere feſtinemus; medicamina, qualiacunque ſint, quae naturae benigna manus nobis protendit, conſilio ſanitatis earum tuendae vel reſtaurandae, aegris et languentibus commode adhibere diſcamus, ut fauſte ſecundum vota abeant eorum effectus, munereque ita ſupremo conſortium erga noſtrum dilectum auſpicato perfungamur.

XLIII.

In hoc quo melius nitamur, imprimis in animo fuit, morbos foeminarum in genere in duas dividere claſſes, ſecundum Cl. Van Doeveren † methodum:

Primam

† Van Doeveren de Cognoſc. Mulier. Morb.

Primam complectens *univerſales vel communes*, quibus quamvis ſimiliter alter eſt obnoxius ſexus, attamen procliviores ſemper eſſe mulieres ex earum conſtitutione ſingulari, et cauſis caeteris in (XVIII. XIX. XXX. XXXII.) antea enumeratis, ſatis liquebit; et *claſſem ſecundam* ſiſtentem *particulares* vel *proprios*. Hujus ergo clari veſtigia premens, inveſtigationem noſtram pathologicam praxeoſque ambitum, morbi *particularibus* quibuſdam, nempe iis *virginibus propriis*, accommodare, atque omnino relegare, decrevi: In hoc perficiendo quinetiam, conjeci potius in propoſito fore naturae ordinem inſequi, quam caeteroquin citra methodum morborum ſeriem aggredi.

De Chloroſi ſeu Amenorrhoea.

XLIV.

Cito ac mutationem inivit ſingularem pubertatis corpus virgineum, conditio corporis mobilior inducitur, et ſanguis refluus, niſi vires naturae eum rite expulerint, continuo " ſexcentorum ſit ſexui irritamentum malorum †."

XLV.

† Hippocr.

XLV.

Cauſae remotae, quae ad morbum huncce ciendum conferunt, inſequentes ſunt:

1. Æquilibrii corporis jactura, vel a plenitudine generali vel partis ſingularis, vel ab utraque orta; quarum illa extemplo graves edit affectus per corpus univerſum; haec vero tardius, in uterum ipſum potius et primario, malignas ſuas exercens dotes (XXX.); plethorae hujus reſolutioni obſtent;

α. Atreſia ſive imperforatio membranae Hymenis.

β. Nimis arctus ſanguini exitus, vel ex nimia cervicis uteri ſeu vaginae anguſtia, vel ab earundem coaleſcentia.

γ. Vaſculorum uteri conſtrictio ſpaſmodica.

2. Cacochymia leucophlegmatica, ubi cordis atque arteriarum vires adeo imminutae ſunt, et vis muſculorum fracta, actioque laeſa, ut ne quidem amplius (utpote caeterae circuitus poteſtates adjuvent) valeant ad fluida iis contenta, per vaſculorum ſeriem extremam, tranſmittenda, uſquedum ad niſus concitatiores atque firmiores quodammodo cieantur; et rem ita ſe prorſus habere, medicamentorum effectus indi-

indicare videntur; remediorum enim tonicorum et ſtimulantium uſum effectus feliciſſimos edere, nullo non medico notum.

3. Arteriarum minutarum uteri talis rigiditas, ut ne quidem ſanguinis influxui, quando profluvium incipere vel redire debet, facile cedant; unde vel parcius effundant, vel diutius retardent, vel omnino emittere recuſent. Hinc *ſtadia* morbi ejuſdem *tria* ſunt, interdum ab auctoribus pro morbis diverſis immerito habita, *dyſmenorrhoea*; *chloroſis*, ſeu *emanſio menſium*; et *amenorrhoea*, ſive eorundem *ſuppreſſio*.

4. Annon et incuſare liceat aliquando *humorum vitia*? Sanguinis craſin viſcidiorem chloroticis ineſſe, ſanguinis detractio ſubinde certiſſime ſuadet; et ſymptomata omnia, poſt malaciam et picam in pejus declinare pro certo novimus. Nec eſt unde ſucci blandi et nutritii efformari poſſunt, ab ingeſtorum genere pravo et acri, puta, fructubus immaturis, alumine, creta, atque ſordibus his omnibus, tam avide quaeſitis, tam jucunde depaſtis, quales nimirum fontes cauſaſque cacochylia † agnoſcit.

5. Mentis affectiones quaedam deprimentes, veluti metus, triſtitia, &c.

6. Fri-

† Gaub. Patholog. 824.

6. Frigus ſubitum vel intempeſtive corpori admotum.

7. Aſtringentium abuſus.

8. Morbi praegreſſi; atque omne demum unde corporis robur laedatur, ipſumque ſolvatur et laedatur.

XLVI.

Hiſtoria. Cum ad annos pubertatis provecta eſt virgo, ſymptomata menſium, qualia depinximus (XXXIV. XXXV.) ſibi invicem pediſſequa, in plethorae reſolutionem conamina faciunt ſalubria; quibus ſiquidem contingat, pravus corporis habitus, (XLV.) morbida exinde effluere conſequentia, in ratione inſequente plerumque ſolet.

Eſcae naturalis faſtidium et nauſea, aliquando, cum vomitione; caeteraque functionum ventriculi ſymptomata laeſarum adſunt, et gradatim increſcunt. Ructus acidi, cardialgia, flatus, borborygmi, dyſpepſia et gaſtrodynia; deinde orthopnoea, cordis palpitatio, caeteraeque hyſteriae affectionis ſigna, aegram vexant; aſthenia univerſalis inſtat; venae ſanguine minus plenae eſſe videntur. Pulſus exigui et citi

febri-

febriculam monent ; lingua ſordibus albidis obducitur, et aliquid ingrati ſentitur in ore ſaporis.

Urina ad morbi exordium pallet et limpida eſt, morbo ingraveſcente autem, in obſcure-rubram atque turbidam abit.

Alvus raro ſecundum naturam ſe habet ; interdum enim dejectiones immodicae corporis vires diſperdunt ; utplurimum vero morbus ſecum trahit adſtrictionem parum fauſtam : Excretorum etenim retentio novum ciet in corpore hoſtem.

Hiſce, praeter ſymptomata ſupra memorata, (XXXIV. XXXV.) gradibus incedit amenorrhoea, donec leucophlegmaſia, hydrops, atrophia, tabes vel phthiſis pulmonalis, habitum univerſum vitiarint ; vires corporis radicitus deleverint, penituſque de aegrotante actum fuerit.

XLVII.

Character noſologicus. Cullenus cl. † poſtquam *chloroſin* ad claſſem ejus ſecundam (Neuroſes), ordinem ſecundam

† Synopſ. Noſolog. Methodic.

ſecundam (Adynamiae), atque genus XLV. retulit, definitionem hancce proponit: "Dyſpepſia vel rei "non eſculentae deſiderium; cutis pallor et deco-"loratio, venae minus plenae; corporis tumor mol-"lis; aſthenia; palpitatio; menſtruorum ſaepe *re-"tentio.*"

Amenorrhoeam ponit ſub eadem claſſe, ordine autem alia, quarta ſcilicet, (Epiſcheſes), et genere CIX. hujus eſt character, "Menſtruorum *ſuppreſſio.*"

Haud eſt quod horum alicuivis redarguere poſſum; nihiloſecius tuta forſan mihi dabitur licentia iterum ſtatuere, quod morbi ejuſdem ſtadia varia tantummodo praeſtant (a cauſis XLV. utpote crebro aborta), et utriuſque porro ſymptomata multa omni ex parte ſimilia ſunt; etſi noſologiae leges ambos ſub ordines diverſas collocare requiſiverint.

XLVIII.

Cauſae proximae ſunt,

1. Uteri vaſculorum extremorum ſpaſmus ſive rigiditas nimia.

2. Atonia

2. Atonia atque debilitas corporis univerſi, unde talis in fibris moventibus inopia virium atque arteriis, ut ne quidem harum actio atque cordis, reſiſtentiam venarum ſuperare valeat.

3. Vitia uteri ipſius (XLV. 1. a.) ut Hymenis imperforatio, &c.

XLIX.

Diagnoſeos vix opus eſt; morbus enim nullus eſt, qui, ſi ſymptomatum ſucceſſionem rite conſulamus atque notemus, Amenorrhoeam refert; cavendum eſt interdum autem, ne fallamur primis ſignis conceptus, quae pro Amenorrhoeae ſymptomatibus aliquando ſumuntur.

Medicamenta ergo, emmenagoga dicta, nunquam non manu cautiſſima, curaque ſumma, ſuſpectis adhibendae ſunt.

L.

Prognoſis. Si neque a labe congenita, nec vitio organi ipſius (XLV.), affectio haecce ortum duxerit, ſi

nondum ad ſtadia ejus provectiora feſtinaverit, neu ſymptomata in pejus omnino declinaverint, praeſagium plerumque tutum, bonum. Sed, quo longius permanſerit morbus, quo debilior atque annoſior fuerit aegra, eo plus timendum, eo minor in medicina ſpes.

Reductio menſium ſemper medico in proſpectu eſſe, et huc conamina ejus omnia ſpectare debent. Conſequentia enim, hiſce reducibus, ſemper feliciſſima; omne exinde grave ſignum evaneſcit, et rediviva e toro exſilit puella, quam fata jam ſoluturam ſuprema fere dixeris.

LI.

Conſilia medendi. Cauſae quemadmodum Amenorrhoeae complures ſunt, et multum inter ſe diſcrepantes; idcirco in ea tractanda diſcrimen maximum faciendum, atque origo ſedulo reſpicienda.

In tria inſequentia apte redigi poſſe videntur conſilia.

1. Debilitatem tum ventriculi, quum corporis reliqui, amovere. Hae etenim morbi hujuſce fautrices praecipuae therapiae ſubſidia prima poſtulant.

2. Vaſ-

2. Vaſculorum uteri ſpaſmodicam ſolvere conſtrictionem; vel perparcam difficilemque menſium effuſionem, (ut in dyſmenorrhoea) augere.

3. Atreſiae vel vitio partium cuilibet obviam ire, quandocunque res explorata teſtatur morbum ab iſto fonte ſcaturire.

LII.

Ad primum conſilium perficiendum, *tonicorum* et *ſtimulantium* genus multiplex magnopere prodeſſe, pro comperto habemus.

a. Exercitatio omnis, praeſertim equitatio et navigatio.

b. Balneum frigidum.

c. Ictus electricus.

d. Cortex Peruvianus.

e. Vinum.

f. Rubia tinctorum †.

g. Tinct. melampodii ‡.

h. Tinct.

† Vires medicamenti hujus in menſibus educendis admodum in praelectionibus ſuis laudat Hom. noſter illuſtr.

‡ Mead. magni habuit hoc remedium; id ipſe non ſine fructu datum novi.

h. Tinct. cantharidum.

i. Diaeta eupepta.

k. Ferri atque chalybis praeparationes ;

Pharmaceuticae, ut

Flores, et ſal martis, vinum chalybeat. &c. ; vel,

Naturales ; ut

Aquae minerales, Pyrm. Spadan. &c.

l. Ligatura † vel arteriae Iliacae compreſſio mechanica.

m. Nuptiae.

Alia ſunt etiam remedia compluria, ab auctoribus commendata, uti marrubium, elixir aloes, mercurialia, antimonialia, &c. quibus ſubinde recurrere cuivis, ſecundum vota ſua, liceat, et pericula tuto faciat, ſiquidem caetera irrita fuiſſe videntur.

LIII.

Ut conſilium exſequamur ſecundum, antiſpaſmodicorum atque ſedantium agmen nobis proſtat ; horum uſitatiora ſunt,

a. San-

† Edinb. Med. Eſſays and Obſervations.

a. Sanguinis detractio.

b. Pediluvium.

c. Fotus tepidi regioni hypogaſtricae applicati.

d. Cathartica lenia; uti decoct. tam. cum ſenn. &c.

e. Hauſtus anodyni cum Laud. L. et

f. Clyſmata opiata. †

g. Camphora et moſchus.

h. Formulae variae pil. foetid. e gum. galban. ſagapen. aſſafoetida, &c.

i. Electricitas, aeque ac in prima indicatione curativa, hic etiam valde prodeſſe ſolet; ictibus modicis et raris autem uſurpari debet.

Remedia haecce omnia eo plus auxilii ſecum adportatura promittunt, quo propius opes noſtrae et cura ad menſium periodum ſolitam impenſae fuerint, ſcilicet, quum niſus haemorrhagicus ‡ inſtet: Quippe fruſtra, durantibus menſium intervallis, ſaepenumero medicinae opibus recurritur.

LIV.

† Ex horum apud Noſocom. Regal. Edinenſ. uſu, optimos profluxiſſe effectus, plus ſemel vidi.

‡ Cullen. Firſt Lines, 878.

LIV.

Poſtremo, tertium conſilium medendi hoc fere unico cardine verſatur, ſcilicet, ſanguinis in uteri cavea remoram tollere; membranam Hymenis, hujus exitui obſtantem, cultri dextra inciſione delendo, vel perviam reddendo.

Deinde, operatione facta, ad corporis vires reſtaurandas, ſanitatemque confirmandam, tonica cuncta juvant, et apprime utilia ſunt.

Hactenus de "menſium aberrationibus in defec-"tu," (XIX.) nunc horum circa "exceſſum" pauca loquamur.

LV.

De Menorrhagia.

Cauſae Remotae morbi hujuſce ſunt:

1. Mala uteri vaſculorum conformatio congenita.

2. Omnia quae ad plethoram in corpore gignendam, vel augendam, faciunt, qualia,

α. Profluvii cujuſdam ſoliti ſuppreſſio.

β. Diaeta lauta et nutriens citra exercitationem modicam, ad libramen vaſorum ſanguiferorum ſervandum; unde (XXX.) ingeſtorum et excretorum ratio neutiquam ſanitatis normae obtemperare poſſit.

γ Prava ſanguinem ſaepe mittendi conſuetudo.

δ. Calor nimius, praeſertim ſuppedaneus; unde apud gentes, quibus in uſu hypocauſta ſunt, magis infeſtae ſunt menſium effuſiones immodicae.

3. Quaecunque ſanguinis motum percitant, et uberiorem vaſculis uteri determinationem efficiunt; uti

α. Cibi ſtimulantes, ſaliti, aromatibus conditi, &c.

β. Potio larga, vinoſa, ſpirituoſa, vel fermentata.

γ Niſus violenti vel inſoliti; nempe, inter alvum deponendam, oneribus levandis, ſaltatione, vel a lapſu inopinato, &c.

δ. Exercitatio ad laſſitudinem, vel ultra quam par eſt producta.

ε. Poſt calorem frigus ſubitum.

ζ. Animi pathemata vehementiora, ut ira, gaudium intemperatum, &c.

η. Pur-

η. Purgantium draſticorum atque medicaminum quae menſes movent acrium fortiorumque (ut cantharidum, &c.) abuſus.

θ. Venus nimium culta, forſitan menſibus inſtantibus.

ι. Morbi praegreſſi.

4. Quae vires ſuas in uterum ipſum, vel partes vicinas, exercere ſolent; uti ſchirrhi, polypi, ulcera ejus carcinomadea, aliaeque hujuſmodi affectiones; peſſorum acrium uſus; quinetiam et ſtercus induratum.

5. Ea quae debilitatem corporis univerſam inferunt, qualia

α. Balnei tepidi uſus frequentior.

β. Evacuationes per alvum vel cutem fuſiores.

γ. Thea, coffaea, potuſque omnes aquoſi, quos ad horas veſperas ebibere foeminarum mos eſt.

Hae ergo praecipuae ſunt *Menorrhagiae* origines, quae mihi in proclivi proſtant; nunc ſymptomatum ſucceſſionem exponere oportet.

LVI.

LVI.

Hiſtoria, Poſtquam, ut in (XXXVI.) memoravi, profluvium ultra diem ſextum permanſerit, morbidum habetur; eo magis etiam quo ingraveſcere obſervantur aſtheniae ſigna. Interdum autem, ſanguinis effuſio violenta intra ſpatium brevius ſubito dilabitur, et ſymptomata ſuperveniunt moleſta, quae ſicut trans metam jaculatos eſſe menſes commonſtrant, medici maximam curam merentur, et ſummam ejus peritiam ad ea cohibenda evocant.

Sanguis ipſe foras ejectus aliquando qualis abs reliqua maſſa aliunde ſumptus videtur; nonnunquam autem coagulorum et quaſi thromborum ſpeciem prae ſeſe fert.

Affectiones quae menſes comitantur (XXXIV. XXXV.) graviores tantummodo, menorrhagiam plerumque antecedere ſolent; praeter has oboriuntur *ſpaſmi* ſymptomata omnia, ut horripilatio, tremor, caloris animalis imminutio, partium extremarum frigus, color foedus, pallidus, alvus adſtricta, urina turbida, parca; hiſce inſequuntur, anxietas; palpitationes; ſpiritus anhelus, creber; pedum manuumque

intumeſcentiae ; dorſi, lumborum, ventris, dolores urentes, acerbi ; ſyncope, convulſiones ; leucorrhoea haud raro paroxyſmos ſingulos praeeunte et claudente : Ventriculi functionibus laeſis paratur chylus imperfectus, pravus, aegre aſſimilandus ; (XLV. 4.) unde atrophia, cacochymia, &c. viam ad morbos ſequaces, veluti tabem, cachexiam, hydropem, anaſarcam, ſternentes ; qui, niſi a morbo primario abripiatur aegra, eam tandem e medio tollunt.

LVII.

Character noſologicus. Prae caeteros omnes mihi eminere videtur iſte Cl. Cullen *.

" Dorſi, lumborum, ventris, parturientium inſtar, " dolores ; menſtruorum copioſior, vel ſanguinis e " vagina praeter ordinem, effluxus."

LVIII.

Cauſae proximae proſtant,

1. Con-

* Synopſ. Noſolog.

1. Congeſtio ſanguinis in vaſculis uterinis, et eorundem exinde actio adaucta.

2. Totius corporis, uteri autem praecipue, debilitas.

3. Vitia uteri ipſius (LV. 1. 4.).

LIX.

Diagnoſis facilis: A menſium enim naturali effluxu, menorrhagia ſolummodo diſcriminanda eſt; et, notis pathognomonicis paucis inſequentibus fretus, nemo, me judice, circa hoc falli poterit. Quando, praeter menſium ſigna (XXXIV. XXXV.) recenſita, partium extremarum frigus et intumeſcentia, oris pallor foedus cum facie Hippocratica dicta; anxietas major, pulſus citus, parvulus, aegram in pejus diruere monent; praeſertim ſi in ſyncopen collabi interdum inceperit, tunc in menorrhagiam defeciſſe procul dubio habeatur.

Vires autem foeminae nunquam non praecipue reſpiciendae ſunt; ab his etenim arctius perſcrutari et dignoſcere poſſumus quantum inter utraſque diſcrepat affectiones.

LX.

LX.

Prognoſis. Quando a vitio organico congenito vel acquiſito (LV.) originem ceperit morbus, cum temporis ſpatio brevi ſanguifluxus immodicus fuerit, et vires foeminae omnino defecturae videntur, ingens et praeceps periculum inſtat. Cum autem cauſae remotae leviores, et morbi ingreſſus mitiores fuerint, cum ſanguinis diſpendium, tempore dato, minus fuerit (tametſi ejuſdem copia tandem adaequaverit diſpendium, quod ſpatio breviore, maxima incommoda et pericula ſecum traxiſſet) meliora praeſagiunda: His etenim naturae ipſius vires jacturam cito reficiunt, pluſque auxilii admoveri poteſt effuſioni gradariae. Quando etiam ſigna fluxum praegreſſa mitigari inceperunt, cum leucorrhoea ante et poſt effuſionem parcius ſtillat, atque dolores leniri coeperunt, cum remedia adhibita, ſymptomata quaedam graviora vel emendaſſe vel ſublevaſſe videntur; ſpes nobis altrix optima nunquam non refulgere debet.

LXI.

LXI.

Conſilia medendi. In morbo hocce debellando, therapiae ſubſidia prima poſtulare videntur inſequentia.

1. Omnia quae ad plethoram gignendam conferunt praecavere.

2. Actionem adauctam vaſculorum uteri moderari.

3. Vim ſanguinis ab hoc viſcere avertere, et in cutem elicere.

4. Tonum ſyſtemati toti conciliare, uterique ipſius debilitati quadantenus occurrere.

LXII.

Ad conſilium primum ſummopere valent,

α. Coelum frigidius.

β. Diaeta parca.

γ. Cubilia duriora, cum ſtragulis paucis ſuperinjectis.

δ. *Excreta* revocare ſuppreſſa

Naturalia.

αα. Cutis —— Diaphoreticis.

ββ. Alvi —— { Catharticis et Clyſmatibus.

γγ. Renum

γγ. Renum —— { Diureticis refrigerantibus.

Praeter Naturam.

αα. Seroſa —— { Setaceis et Fontanellis.

LXIII.

Ut ſecundum exſequamur conſilium proſtant,

α. Corporis requies.

β. Sanguinis detractio.

γ. Potus aciduli, ex aqua gelida, cum

1. αα. Limonum et aurantiorum ſucc.

ββ. Spirit. vitriol. ten.

γγ. Cremor. Tart. Aceto, &c.

α. Decoct. fruct. ſubacid. ut cydonior. pomorum, &c.

δ. Pediluvium frigidum.

ε. Calorem cubiculi rite moderari ; atque ſtimulantia omnia externa, velociorem ſanguinis rivum incitantia, declinare ; cavendum ergo neutiquam ad aras Hymenis ſacrificare, ne cum hoſtia ſimul mactetur ipſa ſacerdos.

LXIV.

Tertium conſilium adhibitionem amplectitur,

α. Tartar. emetic. vel ſolut. antimonial. ad nauſeam abſque vomitione ciendam *.

β. Pulv. Ipecacuan. &c. ad liberam emeſin (vid. Ind. 1. δ. αα.)

LXV.

Ea quae ad conſilium conveniunt quartum ſunt,

α. Tinctur. flor. roſar. ad gratum acorem, cum ſpir. vitr. ten. &c. conciliata.

β. Cortex Peruvianus.

γ. Victus nutriens ; parum ſtimulans vero, et concoctu facilis.

δ. Gelida pubi admota.

αα. Frigida lavatio.

ββ. Imum venter linteis aqua maceratis algente, ſubinde renovatis, per aliquod ſpatium madidum ſervare.

ε. Ad

* Vires remediorum hujuſce ordinis a celeb. B. Robinſon, M. D. pulchre adeo indagatas, Cullen. praeclar. (in Praelectionibus ſuis) propria invenit experientia vera theoria inniti, fundituſque eorum ſancivit uſus.

ε. Ad vina generoſa meracia (defecturo jam aegrotae ſpiritu) interdum confugiendum erit.

Denique, aëris temperies reficiens gelidior (LXII. α.), potus aciduli; (LXIII. γ.) ſedantia, quae ſanguinis plethoram et fluentum minuere et moderari queunt, atque tonica quae tum ad genus nervoſum reficiendum, et ad mobilitatem ejus compeſcendam, quum ad partes ſolidas omnes firmandas et conſtringendas valent, in affectus hujus curatione, votis praecipue noſtris reſpondent.

LXVI.

De Leucorrhoea, ſeu Fluore Albo.

Cauſae remotae. Praeter haſce quas itidem cum Menorrhagia (de quibus ſatis fuſe nuper) agnoſcit morbus hic, alteram adhuc incuſat, ſcilicet,

Glandularum uteri mucoſarum (VIII.) ſtatum talem morboſum, ſeu, ſi malueris, debilitatem, ut excretio-

nem

nem auctam liquoris viſcidi ad genitalia lubricanda dati exſtillent: Hic etiam non ſolum a glandulis in uteri cavea poſitis, ſed inſuper ex iis in vaginae meatu collocatis, illachrymaſſe autumetur.

Quando (ut in diagnoſi poſthac notandum) talem agnoſcit fontem ac ſupra dictum leucorrhoea, hanc potius cauſam praebere debilitati generali, ſymptomatibuſque exinde profluxuris, veriſimile eſt, quam deuteropathice, ut ſaepius creditur forſan, ei inſequi.

LXVII.

Hiſtoria. Quandoquidem ſupra (XXXIV. XXXV.) de menſium profluvio agentes, ſigna ei antecedentia et inſequentia catervatim depingere oportuit; et poſtmodo (XXXIV.) excretionem diximus hanc ab eadem vaſculorum ſerie utplurimum fieri ac menſtrua ipſa, pauca tantum adjicienda impraeſentiarum ſuperſunt.

Cum tanta debilitas aegram invaſerit (LV. 4. et 5.) qualis arterias minutas uteri, poſt ſanguinis lapſum periodicum, vi reſiliendi ſua privare exiſtimetur, adeo ut priſtinum recuperare vigorem nequeant,

ant, oportet ut ſeceſſio ſiat pigra e ſanguinis maſſae partibus tenuioribus; ſcilicet, per eluvionis cujus morbidae exceſſum vel indolem vitiatam (ob remoram in uteri cavea atque vaginae meatu) omnia morbi hujus ſymptomata exinde profluxura facile originem trahent.

Nunc denuo complures praeter affectus (XXXIV. LVI.) jam recenſitos, id quod mihi in hoc locorum adhuc deeſſet, a celeb. iſto naturae affectatore * exprompſi, et verbis ſubjungere ipſius fas eſſe duco, nimirum, quod nil accuratius ipſe adjicere potuerim: "Quod effluit modo album, modo pallidum, flavum, "viride, aut ſubnigrum; modo acre et erodens, tetrum "quandoque et graveolens; decoloratur facies; dolet "ſpina dorſi; proſternitur adpetentia; oculi pedeſ-"que intumeſcunt."

LXVIII,

Character Noſologicus. Ne tramitem quem olim preſſi dereliquiſſe videar, definitionem morbi curtam atque ſimplicem a Culleno Clar. traditam mutuare placet:

* Sydenham. Proceſſ Integr.

placet : “ Menorrhagia ſeroſa, in non gravidis, ſine vitio “ locali.” Cur a ſententia noſologorum diſſentiam aliorum (quippe, qui ſemper in muci veri excretione praeter naturam aucta, morbum poſuerunt,) ſatis intelligatur a pathologia ſupra tradita. Minime gentium abnegare animus eſt quin altera ſpecies “ cum “ vitio locali” quaſdam, ſed longe pauciores, in pejus feſtinandi pro cauſa ſit.

LXIX.

Diagnoſis. Morbus nullus praeter gonorrhoeam leucorrhoeae ſpeciem induere videtur : Ea quae diſcrimen inter utrumque potiſſimum efficiunt, ſunt,

In *Leucorrhoea*, effluxus plus minus a menſium periodo morem gerit; eos enim fluor albus ſemper praegredi atque ſtipare animadvertitur, ut olim (XXXVI.) admonuimus : Quo fuſius quinetiam menſes promanſuri ſunt, eo abundantius leucorrhoea praecurret, atque eo longius, his finitis, affatim dilabendo immorabitur.

Gonorrhoea contra menſium periodos minime reſpicit, at promanare perſtat eadem ratione, tum e mediis tem-

temporibus, quum ante et poſt excretionis ſanguinei aeſtum ſolutum; neve ſpina dorſi moleſtia afficitur, &c.

Leucorrhoea, niſi in ſtadiis ejus provectioribus, materiem ex flavo viridem, acrem vel exedentem, haud ſuppeditare ſolet; neque cum ſenſu caloris in vaginae aditu, nec pruritus moleſti, ut in *Gonorrhoea*, conflictatur aegrota; nec ardor urinae, quod ſignum fere pathognomonicum praebet, ut in *hac*, leucorrhoea laborantibus adeſt.

Quidam volunt tentorium in vaginam rite immiſſum morbi ſedem bene praedicare poſſe; nam, ſi pars ejus ſuperior materie inquinetur, uterus in culpa habeatur, ſi vero inferior, vagina: Diſplicet mihi autem judicium tale; pathognomonica certiora aliunde ſcrutanda ſunt.

LXX.

Cum eluvio tempora menſtrualia obtemperare non cernitur, atque nullatenus concubitum impurum ſuſpicari poſſimus (LXIX.) vitia vel in utero ipſo, vel in vagina, vituperanda ſunt. Si pedetentim irrep-

ſerit

ſerit affectus, habituſque depravatus ſimul adeſſe videatur; ſi dolores acuti, lancinantes, imum circa venter valetudinariam angant; ſi loco ſeroſi, vel puriformis fluidi, ichor prodeat mali moris, odorem ſpirans gravem putidum; non ſolum glandulas ſeſe male habere ſuſpectas habeamus, ſed ulcera etiam magnopere pertimeſcenda ſunt, debilitatiſque pediſſequae phalangem ſignorum hac porta corpori irrupiſſe jure cenſeatur.

LXXII.

Prognoſis. Quando leucorrhoea junioribus accidit; cum in ſtadia ejus pertinaciora nondum proceſſerit; cum materiae excretae color albus in citrino viridem vel tetrum atque nigricantem vix mutatus fuerit; cum vires foeminae fere integrae manent; nec morbus a Menorrhagia gravi vel affectibus uteri ipſius pependerit; tuta, utpote tarda, aegrae ſperanda morbi terminatio.

Cum autem poſt ſanguifluxum menſtrualem praelargum, diu et immodice morbidus demittitur imber fluoris, ſi in univerſam habitus corporis corruptelam collapſa

collapſa fuerit, atque ſebricula lenta, hectica, robur corporis collabeſactaverit; cum etiam proluvies tetra graveolens induſium aegrotantis diu conſpurcare ſolita eſt, praeſertim ſi jam conſenuerit foemina; malum eſt.

LXXIII.

Si mente volvamus conſecutionem parum fauſtam morbi de quo agitur, ſcilicet, qui fruſtratam omnem amoris pharetram reddat inter mariti amplexus, utpote thalamum ipſa genialem conſcendat facibus Cupidinis accenſa nubilis virgo, nemo talem conclamet indignum eſſe attentione noſtra, vel male locatum auctoris laborem inculpabit. Fateri cogitur "ex fumo dare lucem," in hoc morbo chronico, ſe nullatenus ſpe ſuffulciri; nec rationem medendi tradere, nec remedia commendare, quae ad hoſtem radicitus exſcindendam vires edant felices, ſi invaluerit morbus. Si in hoc ſtatu ne ſigna in pejus ruant praecavere poſſimus, et ea ſubinde mitiora reddere nobis detur, vix ulterius polliceri audemus. Nec illico abjicienda remedia quorum mentionem facere

operae

operae pretium habui; potius induſtriae noſtrae calcari ſit medicaminum inopia agnota, ut locupletiorem reddere artem ſalutiferam conemur, et eam ditare remediis nondum excogitatis inter medicos certamen ſiat.

LXXIV.

Conſilia medendi in leucorrhoea apte relegantur ſequentibus :

1. Debilitati corporis totius obviam ire, atque vires uteri praecipue redintegrare.

2. Glandularum mucoſarum uteri atque vaginae ſtatum morbidum in ſanum reducere.

3. Vitia omnigena uteri ipſius fugare.

LXXV.

In horum primum optime conferunt conſilium,

α. Omnia fere tonica, jam in (LXV.) memorata, liberius adhibita ; inter quae multum eminere videtur *balneum frigidum ;* exercitatio modica, atque ſtimulantia cardiaca, ut vinum, &c. multum valent ; cum parca manu autem.

β. Facultates gummi kino, quippe a claris quibuſdam adeo laudatae, non deſpiciendae. Reſtringentia

tia omnia etiam, ut alumen, colcothar vitriol. &c. atque id omne genus tum vegetabilia, quum foſſilia, jure pretio habentur.

γ. In Belgia abſorbentium invaleſcit uſus hoc in morbo. An acidum in ſtomacho dyſpepticis ſubigendo, adeoque debilitatis cauſam unam amovendo, vires tales felices edere poſſint?

LXXVI.

Ut conſilium exequamur ſecundum, profunt Injectiones reſtringentes, ſedantes, ex Aq. vegeto-min. Goulard.; Sacchar. Saturn. Vitriol. Alb.; omnia denique, quae plumbum vel zincum pro baſi eorum vendicant, ſub hoc capite collocari debent. Quando in uteri cavea morbus latere autumetur, ſummopere vereamur, ne liquores in adyta haecce tales injicere prohibeat natura: Semper autem non niſi prudentia ſumma utendae.

LXXVII.

Si ſchirri adſint, eorum quibus poſſumus modis extirpatio molienda; ſi ab ulceribus vel uteri carci-

nomate

nomate affectus pendeant, medicamina alterantia uſurpanda, habituſque depravatus ſummis pro viribus corrigendus.

Nunc denique jacta alea, et his qualiacunque ſint publici juris factis, almae huic Academiae non prius valedicere poſſum, quam Profeſſoribus ejus claris grates cordatas agam, quorum praelectiones me tyronem imperitum elementis medicinae excultae primum auſpicato imbuerunt; qui etiam me tandem in Arte Apollinea ad ſummos feliciter evexerunt honores.

Alii adhuc ſuperſunt, quos, ſiquidem ſilentio praeteriiſſem, me commiſiſſe piaculum crederem; et quibus obolum, diſceſſurus alumnus, grati animi indicium perſolvere laetor;——ſcilicet,

Andreae Duncan, M. D. et Joan. Aitken, chirurgo peritiſſ. non ſolum ob fructum quem ab eorum praelectionibus practicis conquiſivi, ſed quia munera mihi plus ſemel amicorum praeſtiterunt, atque comitatem in me exercuerunt immeritam, cujus nunquam non memoria aſſidue fovebo recordationem gratam.

Quid ſileam vos, ſocii ornati? quorum per annos aliquot in Comitiis conſedi, atque aure ſitiente diſceptationes veſtrum de re medica argutas hauſi. Teſtimonia in me a vobis collata ſemper magni aeſtimabo, atque honori ducam.

Diu vigeant intra pomaeria hujus Academiae Societates Medicae omnes; atque earum excultores artem quam profitemur ſecundo in altius promoveant, in honorem ſuum atque humani generis commodum!

FINIS.